„teatru-spălătorie” (2010-2017) – un experiment eșuat?

DOI : 10.46522/S.2026.01.10

Alexandru MACRINICI
University of Arts Târgu-Mureș
PhD candidate
alexandru.macrinici@yahoo.com

Abstract: “teatru-spălătorie” (2010–2017) – a Failed Experiment?
In the cultural context of Kishinev, “teatru-spălătorie” is identified as “something different” from mainstream theatre: an independent, political and queer theatre. An overview of this experiment would shine some light on the re-evaluation of the performing arts in the Republic of Moldova, asking some questions regarding the nature and “success” of the project: is “teatru-spălătorie” an institutional and aesthetic failure, or does it exceed the usual criteria for evaluating local theatre? The article addresses these questions by analysing performances, events and community practices developed by the collective, in its seven-year (2010-2017) residence in a former industrial laundry basement from the Moldovan capital. I argue that “teatru-spălătorie” functions as a laboratory for reimagining theatre and that its significance lies in revaluing it as a model of independent theatre that rewrites canonical rules according to local and contemporary needs.

Key words: *teatru-spălătorie; independent theatre; queer culture; political performance; post-Soviet Moldova.*

> Toată recunoștința noastră – jurnaliștilor occidentali. Pentru că îi întreabă pe locuitorii Moldovei: Cum credeți, vor începe să bombardeze Moldova până luni?
> Zborul meu retur este luni.
>
> Until 2022

Mai sus avem un fragment din discursul de acceptare al premiului Tabori, cea mai importantă distincție din Germania pentru scena independentă a artelor performative, acordat colectivei *teatru-spălătorie* în mai 2022. Colectiva a nu a primit niciodată vreun premiu în Republica Moldova, deși a avut un sediu la Chișinău timp de șapte ani, a realizat mai multe spectacole aclamate de publicul local și a jucat constant în capitala Moldovei. *teatru-spălătorie* nu a fost acceptat de către elita culturală chișinăuiană, pentru că făcea ceva diferit față de ce se făcea în teatrul chișinăuian.

Reimaginarea artelor spectacolului este diversă în funcție de loc și context. Când vorbim despre Republica Moldova, *teatru-spălătorie* este numele echivalat cu „ceva

diferit" față de ce vedem pe majoritatea scenelor de teatru din țară. Începutul acestei schimbări are loc pe 29 noiembrie 2010, când Nora Dorogan, Nicoleta Esinencu, Viorel Pahomi, Doriana Talmazan și Irina Vacarciuc deschid ușile unui nou spațiu independent din Chișinău, în două încăperi de la subsolul unei foste spălătorii industriale. Pe 29 noiembrie, într-o luni, a doua zi de după alegerile parlamentare anticipate din Republica Moldova, importante pentru depășirea crizei politice și blocajului instituțional din perioada 2009-2010, *Tomorrow never dies* – un *performance-cocktail party* realizat de Pavel Brăila, lansează spațiul *teatru-spălătorie.* Într-o discuție, Nora Dorogan mi-a zis că „lucrarea lui era legată de alegeri și asta era direcția noastră, să vorbim despre ce se întâmplă azi și aici în Moldova, iar Pavel, a ales ceva foarte pozitiv, să nu renunți niciodată și să mergi înainte." Ce se întâmplă „azi și aici" în Moldova va rămâne tema în jurul căreia vor gravita toate producțiile *teatru-spălătorie* în următorii ani.

Pavel Brăila este unul dintre cei mai vizibili artiști contemporani din Republica Moldova și este activ în film, video, instalație, fotografie și performance. *Tomorrow never dies* se înscrie în interesul său pentru infrastructuri, mobilitate, memorie și mecanismele tranziției, urmărind cum transformările politice și economice se reflectă în trenuri, drumuri, spații urbane și puncte de frontieră, privite ca arhive vii. Practica lui funcționează ca o cercetare artistică asupra Europei de Est post-socialiste, în care, apelând la hibridizarea documentarului cu ficțiunea și a observației cu intervenția, susține o reflecție critică asupra puterii, periferiei și a posibilității de a imagina alte viitoruri.

Alegerea unui performance-instalație pentru deschiderea unui spațiu care urma să găzduiască, în principal, spectacole de teatru este, iarăși, o decizie diferită față de practica instituțiilor teatrale moldovenești. Colectiva *teatru-spălătorie* își propune să devină un loc de întâlnire între diverse forme de artă, activism și comunități urbane. Colaborarea dintre Pavel Brăila și colectiva nou-formată marchează o întâlnire între două tipuri de experiment: cel al artei vizuale conceptuale, suficient de autonomă pentru a circula în rețelele bienalelor și galeriilor, și cel al teatrului politic, ancorat în contextul local.

În noiembrie 2010, în repertoriul teatrelor din Republica Moldova putem regăsi *Veghe* de Morris Panych, *Lecția* de Eugene Ionesco*, Femeile lui Picasso*. *Jacqueline* de Brian McAvera, la *Teatrul Național Eugene Ionesco; Take, Ianke și Cadâr* de Victor Ion Popa, *Julieta și Romeo* după Shakespeare, la Teatrul Național Mihai Eminescu; *Baltagul* de Mihail Sadoveanu, *Ochiul Magic* de Mihai Volontir, la Teatrul Național Vasile Alecsandri din Bălți.

> Se acordă foarte puțină atenție specificului diferitor comunități, iar directorii alcătuiesc repertoriul conform unor politici neclare. Cea mai evidentă situație în acest sens este în Bălți, un oraș cu 43% din populație – vorbitoare de limbă rusă, unde singurul teatru oferă spectacole doar în limba română, fără traduceri disponibile, și are un repertoriu care cuprinde exclusiv texte tradiționale românești și moldovenești.
>
> Popovici 2017

Am notat cele de mai sus pentru a prezenta mai clar contextul în care apare *teatru-spălătorie*. În 6 decembrie 2010 are loc prima premieră a noii colective: *A (II) RH+,* un spectacol despre discriminare, xenofobie, rasism, pe baza unui text scris de Nicoleta Esinencu și jucat în română și rusă de Doriana Talmazan și Adel Idris. Ceea ce îl face în primul rând special pentru Chișinău sunt supratitrările, fiind singurul teatru bilingv din Moldova, care îi aduce alături pe vorbitorii de limbă română și pe cei de limbă rusă în același spațiu artistic, contrar separării populiste pro-rus – pro-european făcute de politicienii din Republica Moldova.

> Sursa generatoare a textului Nicoletei Esinencu, A(II)Rh+, e seria de discursuri care au marcat venirea la putere a popularului Sarkozy şi retragerea de la guvernare a laburistului Blair, calate pe o realitate româno-moldovenească, a rasismului şi naţionalismului patriotard. … A(II)Rh+ e o monodramă la limita poematicului (genul predilect al autoarei), având ceva dintr-o cruzime demnă de Artaud, multă ironie şi o pasiune a contestării care trimite exact la opusul ei, pasiunea implicării în destinul unui spaţiu social.
>
> Popovici 2008

Primele pagini ale textului, publicat în 2015 într-o antologie cu texte ale Nicoletei Esinencu, duc cu gândul la *Agamemnon* al lui Rodrigo Garcia, unde printr-un discurs fragmentar, agresiv și ironizant, tatăl își pierde controlul, fiind scufundat în logica consumerismului contemporan. *A(II)Rh+* vorbește despre consumerism, despre rasism și surprinde foarte clar un personaj xenofob, rupt dintr-o realitate moldovenească a anilor 2010, care poate fi întâlnit și azi pe unele străzi din Chișinău, sau, mai nou, în comentarii la știri de pe platforme media.

> Pentru noi este important să discutăm despre ceea ce se întâmplă astăzi în Moldova şi în lume, în general. Ideile pentru spectacolele noastre vin din realitatea care ne înconjoară… Pornim de la o problemă, pe care o considerăm importantă şi care – trecând printr-un întreg proces de creaţie – ajunge spectacol.
>
> Sârghi și Zagorskii 2013

Aceasta este una dintre schimbările pe care și-au propus să le facă cei din colectiva *teatru-spălătorie:* să reimagineze artele spectacolului de la Chișinău, ancorându-le într-o realitate a prezentului. Și-au propus să lucreze pe un text care se referă la evenimente actuale și care o face într-o limbă vorbită în stradă, nu o limbă literară, în care sunt jucate toate spectacolele de la teatrele de stat din Moldova.

Urmărind programul *teatru-spălătorie* între 2010-2017, am observat o serie de performance-uri care au avut loc în spațiul acestuia, de la deschiderea din 29 noiembrie 2010, până inclusiv în ultimul an de existență. Multe din spectacolele colectivei au avut elemente de performance sau puteau fi considerate performance-uri, cert este că acest gen de artă a influențat mult activitatea, direcția estetică, dar și politică a colectivei. Performance-ul

nu are o singură definiție, are un caracter fluid, în funcție de perioada temporală despre care vorbim. Conform *Ghidului Routledge de teatru și performance*:

> Putem vorbi despre cel puțin cinci sensuri relevante în acest context, fapt care indică atât importanța sa, cât și instabilitatea și dinamismul său semantic. ... Discutând despre forma de performance deconstructiv, observăm că e definită în primul rând prin distincția sa față de actoria din teatru. Dacă majoritatea formelor de actorie urmăresc să obțină o reprezentare mimetică, acest tip de performance este de obicei cel puțin parțial prezentațional, lucrând împotriva caracterizării și narațiunii naturaliste pentru a pune sub semnul întrebării adevărurile aparente „arătate" de formele reprezentaționale. Acest mod de performance are o istorie îndelungată, de exemplu în practici de avangardă precum dadaismul, futurismul, expresionismul și teatrul epic al lui Bertolt Brecht. Totuși, el a fost dezvoltat cel mai amplu în performance-ul postmodern, unde voința de a contesta presupozițiile formelor reprezentationale consacrate a produs o multitudine de strategii performative deconstructive și metateatrale, care pun în primplan procesul în detrimentul produsului, chestionează iluzionismul teatral și refuză să ofere sensuri stabile, concludente.
>
> Allain și Harvie 2014, 218-219

Paul Allain și Jen Harvie menționează că performance-ul nu doar critică teatrul reprezentațional, dar propune o altă formă de relație cu adevărul și politicul. Autorii susțin că performance-ul deconstructiv vrea să arate că realitatea e construită prin discursuri, imagini și dispozitive de putere, iar refuzul unei narațiuni coerente devine un gest critic, performance-ul expunând mecanismele prin care sensurile se produc și se legitimează, invitând spectatorul să participe activ la negocierea lor. Prin faptul că nu mai promite un sens unic și nu mai vine cu o interpretare „corectă" a lumii, performance-ul deconstructiv refuză poziția autoritară a teatrului care explică totul și, în schimb, își asumă vulnerabilitatea unui proces deschis, incomplet. Din perspectiva aceasta, instabilitatea de sens, fragmentarea și autoreferențialitatea nu sunt doar procedee formale, ci modalități de a respecta complexitatea experienței contemporane, marcată de contradicții, ambiguități și identități fluide. Astfel, această estetică poate fi citită ca o formă de responsabilitate față de spectator și față de realitatea pe care o evocă, nu o închide în formule narative confortabile, ci o menține într-o stare de întrebare, de neliniște productivă.

Nu avem de unde să știm dacă exact la asta s-au gândit și asta și-au propus membrii colectivei, dar este o cheie care ne ajută să identificăm un fir roșu al evenimentelor de la spațiul *teatru-spălătorie*, care aveau în comun invitația adresată publicului să negocieze adevărul, realitatea, să nu o accepte așa cum ar trebui să fie în mod ideal, sau cum era prezentată de o autoritate.

O a treia serie de evenimente ce vin să susțină definiția lui Paul Allain și Jen Harvie despre performance-ul deconstructiv și demonstrează felul în care acesta poate să întărească în mod intenționat idei despre identitate, narațiune și reprezentare coerente, pentru a formula revendicări politice în numele identităților pe care le reprezintă, sunt petrecerile și evenimentele *queer* de la *teatru-spălătorie,* care nu aveau un alt loc sigur în

care să se desfășoare la Chișinău. Conform *Stonewall,* cea mai mare organizație din Europa care militează pentru drepturile persoanelor LGBTQ+, *queer* este „un termen folosit de persoanele care vor să respingă etichetele specifice de orientare sexuală și identitate de gen. Poate fi și o modalitate de a respinge normele percepute de către comunitatea LGBTQ+ ca fiind rasiste, discriminatorii pe criterii de obezitate sau de dizabilitate." (Stonewall 2024)

Subsolul unei foste spălătorii industriale sovietice ajunge să fie locul sigur pentru un *coming-out* – „momentul în care o persoană spune pentru prima dată cuiva / altora care este orientarea sa sexuală și/sau identitatea sa de gen" (Stonewall 2024), locul sigur în care comunitatea *queer* e reprezentată, neavând un loc în nicio instituție de stat la începutul anilor 2010. Primul marș *Pride* s-a ținut la Chișinău în 2013, într-o societate profund conservatoare, care nu s-a schimbat prea mult ținând cont că în 2025 marșul diversității nu a primit autorizație de desfășurare din partea autorităților locale.

Putem observa că programul colectivei *teatru-spălătorie* ajunge să se alinieze definiției performance-ului dată de Paul Allain și Jen Harvie, aducând diverse evenimente și forme de artă, petreceri *queer, coming-out*-uri, într-un spațiu dedicat, pentru a le studia. Această inițiativă poate fi tradusă și ca o dorință de a rescrie legile canonice ale teatrului, de a avea un spațiu care-și creează propriile legi, conturate de diverse evenimente de artă performativă.

Un alt tip de activitate prezentă în spațiul *teatru-spălătorie,* care a contribuit la rescrierea legilor menționate mai sus, este *Programul Rezidență Călcătorie* început încă din primul an al existenței spațiului. În mai-iunie 2011 rezident este autorul și regizorul român Bogdan Georgescu, care montează *Rogvaiv*, un spectacol-document despre intoleranţa exprimată public, deschis, fără niciun fel de control, responsabilitate sau ruşine de către lideri de opinie şi personalităţi ale vieţii publice din Republica Moldova, în contextul neadoptării legii anti-discriminare pentru că în textul acesteia apărea expresia „orientare sexuală". (Grecu et al. 2015)

Rogvaiv este inovativ pentru teatrul din Republica Moldova deoarece introduce, într-un context teatral încă dominat de texte canonice, materiale reale din spațiul public și reînscenări precise ale discursurilor politice și mediatice despre legea anti-discriminare și orientarea sexuală. Spectacolul mută centrul de greutate de la ficțiune la realitate socială, implicând direct membrii comunității *queer* și folosind scena drept platformă de expunere și auto-reprezentare într-o societate în care vizibilitatea lor publică era minimă și riscantă. Noutatea rezidențelor *Călcătorie* este că acestea aduc în ecuație metode de lucru colaborative, documentare și comunitare rar întâlnite în peisajul teatral moldovenesc din 2011.

În iulie-august 2012, rezident *Călcătorie* este Wojtek Ziemilski. Regizorul polonez, cunoscut deja la nivel european pentru lucrări care se situau la limita teatrului, artelor vizuale și coregrafiei, spune despre *Ficțiune*, spectacolul rezultat în urma rezidenței:

> Nu m-am dus la Chișinău cu o propunere. M-am dus cu o metodologie, un tip de abordare, iar această abordare e legată de ideea de a lua un element din realitate și a lucra asupra formei până când devine altceva. La Chișinău era clar când actorii vorbeau despre ei, când prezentau un loc sau țara, era limpede că totul revenea la această chestiune a unei definiții autoironice, a unei identități în același timp ficționale și reale, fiindcă există și se presupune că o trăiești, deși nu e așa serioasă cum te-ai aștepta. Iar tema tot revenea, era doar o chestiune de a încerca să văd cum o resimte fiecare dintre ei în viața personală. A doua temă era cum putem folosi limbajul teatral în așa fel încât să treacă dincolo de povestea despre viețile și țara lor. Devine un joc între a ști de ce anume sunt deja interesat și a fi atent la lucrurile concrete care apar. De pildă, la un moment dat, mi-au spus că există un imn, pe urmă că altul, apoi altul, și erau atâtea imnuri încât m-am pierdut, și totuși părea foarte important pentru identitatea lor.
>
> Ziemilski 2012

teatru-spălătorie a dat mână liberă unui artist dintr-o altă țară, dintr-o altă cultură, pentru a experimenta cu o nouă metodologie și cu o altă perspectivă asupra modului în care e percepută Republica Moldova și moldovenii. Wojtek Ziemilski a surprins și pus sub lupă o caracteristică identitară pe care localnicii o trec cu vederea, e parte din normalitate, nu e importantă. A fost o decizie pe cât de riscantă, pe atât de curajoasă luată de colectivă.

Rezidențele *Călcătorie* au continuat în următorii ani, în paralel cu acestea desfășurându-se și *Kommunalka*, o platformă pentru actori neprofesioniști lansată de *teatru-spălătorie* în mai 2012 în cooperare cu *Staatsschauspiel Dresden*.

*Kommunalka (*Коммуналка în rusă) înseamnă locuință comunală, un apartament mare, împărțit între mai multe familii, fiecare cu camera ei, dar cu bucătărie, baie și coridor folosite la comun. „Termenul trimite la un tip foarte specific de viață colectivă din perioada sovietică, asociat cu înghesuială, lipsă de intimitate, dar și cu dinamici sociale foarte intense." (Hiskett 2024)

O primă producție *Kommunalka*, a fost *Dragă Moldova, putem să ne pupăm puțin de tot*, un proiect documentar de Jessica Glause și Nicoleta Esinencu, în care șase oameni din Chișinău se întâlnesc pentru prima dată pe scenă pentru a discuta deschis despre orientarea lor sexuală, a părinților, copiilor sau a altor membri ai familiei. Deși lucrul cu actori neprofesioniști, sau non-actori, nu este o noutate în teatru, este o noutate pentru scena din Republica Moldova. *Kommunalka* vine să sublinieze încă o dată caracterul experimental al colectivei și căutările estetice, dar și politice ale acesteia.

Cele de mai sus sunt doar câteva exemple care atestă diversitatea și noutatea adusă de *teatru-spălătorie.* Un alt exemplu, la fel de relevant, dar tratând o temă diferită este *Clear history*, unul dintre primele spectacole produse în subsolul vechii spălătorii industriale de pe strada Eminescu, la cinci minute și trei intersecții mai jos de *Teatrul Național Mihai Eminescu* din Chișinău.

Clear history a avut premiera în ianuarie 2012 și vorbește despre „Holocaustul din Transnistria": „segregarea, expulzarea și masacrarea evreilor din România, Basarabia și

Transnistria în timpul celui de al Doilea Război Mondial, sub regimul mareșalului Ion Antonescu." (Negură 2012) Nicoleta Esinencu declară, într-un interviu realizat de Iulia Popovici, că spectacolul „e o încercare de a înțelege ce se întâmplă, de a-ți asuma o istorie, de a trece peste greșelile făcute, de a vorbi despre tabuurile unei societăți." (Popovici 2013) Într-o discuție, Nora Dorogan, fondatoare *teatru-spălătorie,* spune că ea a aflat despre Holocaustul din Transnistria în timpul studenției, la București, iar Nicoleta Esinencu în timpul unei rezidențe din Germania. Sociologul și istoricul social Petru Negură confirmă că:

> Spectacolul jucat la teatru-spălătorie încearcă să recupereze ceea ce zeci de ani de-a rândul noi și autoritățile noastre politice s-au străduit cu încrâncenare să ne ascundă de noi înșine, ca într-un portret al lui Dorian Gray: hibele istorice ale poporului nostru. Ne place să ne vedem blajini și harnici, mereu victime ale unor forțe externe, dușmănoase. A venit timpul să ne asumăm şi părţile întunecate ale istoriei noastre, să nu ne mai hrănim cu mituri și legende despre „povara bunătăţii noastre", ci să ne studiem atent și cu grijă greșelile trecutului, pentru a nu le mai repeta fără să ne dăm seama într-un viitor nedefinit, altminteri inevitabil.
>
> Negură 2012

teatru-spălătorie își asumă o confruntare directă cu un adevăr dur al istoriei noastre recente: participarea societății basarabene la violențele și crimele împotriva evreilor și felul în care aceste episoade au fost ulterior trecute sub tăcere, distorsionate sau șterse din manuale și discursul oficial. Faptul că, în 2012, pe o scenă din Chișinău, se vorbea explicit despre Holocaustul din spațiul românesc, despre complicitate locală și rasism de stat, nu doar despre victimizarea colectivă, reprezenta o ruptură radicală față de repertoriul teatrelor publice, care evitau sau tratau marginal astfel de subiecte sensibile.

În acest sens, *Clear history* este o formă de experiment pe mai multe planuri. Pe de o parte, experimentează tematic, introducând pe scenă un material istoric și moral considerat „nepotrivit" sau „prea incomod" pentru publicul larg, testând capacitatea teatrului de a lucra cu traume colective și rușini împărtășite. Pe de altă parte, experimentează formal. Avându-i în distribuție pe Veaceslav Sambriș, Doriana Talmazan și Irina Vacarciuc, spectacolul prezentat în limba română, cu supratitrare în limba rusă, combină interviuri directe, discursuri publice și documente de arhivă (inclusiv foto și audio), într-un montaj care cere spectatorului să-și pună întrebări și să ia o poziție. În peisajul teatral al Moldovei din 2012, un asemenea mod de a face teatru, documentar, explicit politic, fără protecția metaforei, era încă o excepție.

Clear history ajunge să fie jucat la Berlin în decembrie 2012, la *HAU Hebbel am Ufer* și marchează începutul unei colaborări de lungă durată dintre *teatru-spălătorie* și teatrul din Berlin. *HAU* continuă în următorii ani să invite și alte spectacole, dar și performance-uri produse de colectivă, iar din 2016 începe să co-producă spectacole ale acesteia, consolidând vizibilitatea internațională a colectivei *teatru-spălătorie*.

Între 2010 și 2017 am numărat 243 de evenimente ce au avut loc în spațiul *teatru-spălătorie*, iar cu o frecvență aproximativ săptămânală publicul a putut participa la spectacole, performance-uri, discuții publice, ateliere, instalații, proiecții de film, concerte și numeroase petreceri, care au conturat contextul de experiment în care au apărut producțiile colectivei. Subsolul de pe strada Eminescu 72 a funcționat ca un laborator artistic și politic unic în Republica Moldova, testând forme de teatru independent, social și *queer*. Într-un context dominat de instituții repertoriale clasice, acesta a fost gândit ca un centru cultural autogestionat în care spectacolele și performance-urile documentare despre istoria recentă, feminism, cultură *queer,* muncă și sărăcie au pus pentru prima dată în scenă teme și voci aproape absente din teatrul instituțional.

În același timp, discuțiile publice, atelierele, proiecțiile de film, instalațiile, concertele și petrecerile au transformat subsolul fostei spălătorii industriale într-o platformă de întâlnire între artiști, activiști și comunități marginalizate. Arta și viața cotidiană se amestecau fără granițe fixe, iar intersecția mai multor forme de artă și activism comunitar a dus la conturarea unui discurs și a unei estetici singulare în peisajul teatral moldovenesc. Se desfășura un experiment teatral nu doar prin apelul la estetici noi, ci și printr-un mod diferit de a înțelege teatrul ca spațiu de solidaritate, auto-organizare și rezistență culturală, care redefinea contextul teatral moldovenesc.

În 24 iunie 2017 are loc ultimul eveniment din spațiul *teatru-spălătorie*: petrecerea *The Show Must Go On.* În descrierea evenimentului, colectiva face un istoric al perioadei 2010-2017:

> Acum aproape 7 ani, eram 5 oameni (Nora Dorogan, Nicoleta Esinencu, Viorel Pahomi, Doriana Talmazan, Irina Vacarciuc) care visam la teatru independent, care pentru noi în primul rând însemna atunci libertatea de a concepe propriul program artistic și de a face un teatru care adresează problemele cu care se confruntă societatea azi. Pe parcurs am înțeles că independent înseamnă mai mult de atât, mult mai mult. În curând am rămas 4, iar de doi ani suntem 3. ... The Show must go on și cu siguranță va continua.
>
> *teatru-spălătorie* 2017

Administrarea unui spațiu independent și găzduirea unei comunități consumă foarte multă energie și vine cu multe provocări. Într-un interviu pentru un ziar local, Nicoleta Esinencu spune că „decizia de a închide acest spaţiu şi de a merge mai departe a fost una raţională, nu una luată la nervi sau din incapacitate. A fost o decizie luată de echipă în contextul în care vrem să creştem şi vrem să facem alte lucruri pe lângă această epuizare a energiei pe menţinerea spaţiului.” (Ciurcă 2017) Colectiva a continuat proiectele teatrale în coproducție cu mai multe teatre din spațiul cultural german, *HAU Hebbel am Ufer*, ajungând să fie un partener constant al *teatrului-spălătorie*, inclusiv în 2026. Spectacolele despre problemele societății moldovenești au ajuns să fie jucate în principal în Germania și doar rareori în Republica Moldova. Din toamna lui 2019 până în toamna lui 2025 nu s-a jucat nici un spectacol semnat de *teatru-spălătorie* la Chișinău.

A fost sau nu *teatru-spălătorie* un experiment eșuat? Să deschizi un teatru independent la subsolul unei foste spălătorii industriale, să generezi un laborator în care să chestionezi regulile artelor spectacolului și să dai voie mai multor forme de artă și activism comunitar să se intersecteze, pentru a rescrie aceste reguli în funcție de nevoile locale și contemporane, este acest lucru oare un eșec? S-a închis spațiul pentru că experimentul nu s-a materializat în recunoaștere și premii la nivel național, sau pentru că a depășit etapa de explorare și a trecut într-o altă etapă de activitate a colectivei?

Astăzi, pe strada Mihai Eminescu 72 se află un ansamblu nou de birouri și spații comerciale, cunoscut ca *Eminescu Offices / Eminescu Residence*. Multă marmură și granit care nu au nici o legătură cu *teatu-spălătorie (2010-2017).*

REFERINȚE

ALLAIN Paul și HARVIE Jen, 2014. *The Routledge Companion to Theatre and Performance*, ediția a II-a. London and New York: Routledge.

CIURCĂ, Aliona, 2017. Se închide teatrul „Spălătorie”?, [online, accesat la data de 10 dec. 2025]. Disponibil la: https://www.zdg.md/reporter-special/reportaje/se-inchide-teatrul-spalatorie/.

GRECU, Pavel, HRIPTIEVSCHI, Nadejda, IONESCU, Iustina, IORDACHE, Romanița, MACRINICI, Sorina, 2015. Analiza compatibilității legislației din Republica Moldova cu standardele europene în domeniul egalității și nediscriminării. [online, accesat la data de 10 dec. 2025]. Disponibil la: https://crjm.org/wp-content/uploads/2015/07/CRJM-Studiu-Compat-legislatie-MD-EU-2015-07.pdf.

HISKETT, Olivia, 2024. Kommunalka: The Thin Wall Between the Public and the Private in Soviet Collective Housing. [online, accesat la data de 10 ian. 2026]. Disponibil la: https://retrospectjournal.com/2024/11/03/kommunalka-the-thin-wall-between-the-public-and-the-private-in-soviet-collective-housing/.

NEGURĂ, Petru, 2012. „Clear history” la teatrul Spălătorie: un manifest de neuitare. [online, accesat la data de 12 ian. 2026]. Disponibil la: http://petrunegura.blogspot.com/2012/01/clear-history-la-teatrul-spalatorie-un.html.

POPOVICI, Iulia, 2008. Dramaturgia Abuliei Naționale. [online, accesat la data de 12 dec. 2025]. Disponibil la: https://www.observatorcultural.ro/articol/teatru-dramaturgia-abuliei-nationale-2/.

POPOVICI, Iulia, 2013. „Întoarcerea acasă“ a Nicoletei Esinencu. [online, accesat la data de 13 dec. 2025]. Disponibil la: https://www.observatorcultural.ro/articol/teatru-intoarcerea-acasa-a-nicoletei-esinencu-2/.

POPOVICI, Iulia, 2017. Raport privind dezvoltarea sectorului artelor spectacolului în Republica Moldova. [online, accesat la data de 13 dec. 2025]. Disponibil la: https://www.culturepartnership.eu/upload/editor/2017/Subsector_report_Mol_Ro.pdf

SÂRGHI, Ludmila și ZAGORSKII, Andrei, 2013. Teatrul Independent: Alternativă Pentru un Spectator Liber în Gândire. [online, accesat la data de 12 dec. 2025]. Disponibil la: https://fondulculturii.wordpress.com/2013/05/23/teatrul-independent-alternativa-pentru-un-spectator-liber-in-gandire/.

STONEWALL, 2024. List of LGBTQ+ terms and inclusive definitions. [online, accesat la data de 16 ian. 2026]. Disponibil la: https://www.stonewall.org.uk/resources/list-lgbtq-terms.

TEATRU-SPĂLĂTORIE, 2017. The Show Must Go On, [online, accesat la data de 17 dec. 2025]. Disponibil la: https://www.facebook.com/events/1929014624000063/.

UNTILĂ, Stela, 2022. „Toată recunoștința... Discursul teatrului-spălătorie cu ocazia decernării premiului Tabori Prize în Germania. Citiți până la sfârșit.” [online, accesat la data de 24 sep. 2022]. Disponibil la: https://newsmaker.md/ro/toata-recunostinta-discursul-teatrului-spalatorie-cu-ocazia-decernarii-premiul-tabori-prize-in-germania-cititi-pana-la-sfarsit.

ZIEMILSKI, Wojtek, 2012. Ficțiune [online, accesat la data de 16 dec. 2025]. Disponibil la: https://spalatorie.md/#performance/240.

© Alexandru Macrinici, 2026. Acest articol este distribuit sub licența Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY).